

Sakarya Amenajmam

1935 yılında kurulmuş olan Elektrik İşleri Etüd İdaresi Sakarya nehrinin Kuzey Batı Anadolu Bölgesi enerji ihtiyaçları için haiz o'duğu ehemmiyeti görerek bu nehrin rejimini meydana çıkarmak amacı ile aynı sene için de ana kol üzerinde Başdeğirmen'de (Kütahya civarında) Polatlı'nın 30 Km. cenubunda Tekkeköy'de ve Bilecik civarında Yenice mevkiinde birer rasat istasyonu tesis etmiştir.

Diğer taraftan nehrin haiz olduğu enerji potansiyelini meydana çıkarmak, nehrin rejimini düzeltmek imkân' arını araştırmak maksadiyle yine ilk defa Elektrik İşleri Etüd İdaresi Y. Mühendislerinden Muhittin Kulün ve Necip Suveren 1937 yılında Beylikköprü'den (Polatlı civarında), Bilecik'in cenubunda Sakarya'nın kullanılabilir son boğazını teşkil eden Paşalar boğazı mansabında Osmaneli köprüsüne kadar lâstik sandalla bir istikşaf etüdünde bulunmuşlardır. 15 gün kadar devam eden bu etüd sonunda nehrin sularını düzenlemek ve enerji üretmek maksadiyle bent inşası imkânına sahip gördükleri başlıca 6 mevkiye daha esaslı etüdlere başlamak lâzım geldiğine dair bir rapor da hazırlamışlardır. Bu etüd'de mevzu bahis olan 6 basamak şunlardır:

- 1 — Çağlayık
- 2 — Sakarya Kargısı
- 3 — Sanyar
- 4 — Şuleler
- 5 — Yenice
- 6 — Paşalar

İstikşaf sırasında nehrin rejimini tesbit etmek maksadiyle lüzumlu rasat istasyonu yerleri de araştırılmıştır.

Yukarıda bahsi geçen 6 yerden; Paşalar ve Sanyar boğazlarının jeolojik durumları daha müsait görülmüş ve burada inşa olunacak barajların gerekli hidrolojik bilgileri için ilk olarak Paşalar boğazında ve Sanyar boğazının 25 Km. menbaında Ballık mevkiinde birer rasat istasyonu tesis edilmiştir.

Müteakip senelerde Ankara ve Kırıkale'nin muhtaç olduğu enerjiyi sağlamak maksadiyle Polatlı civarında bulunan Çağlayık boğazında da jeolojik araştırmalara geçilmiş ve buradaki çalışmalar 1939 İkinci Dünya Harbi çıkmasına kadar devam etmiştir.

E. İ. E. İdaresi, Sakarya üzerinde tesbit

edilen bu bent basamaklarından bazılarıyla Fırat üzerinde Keban ve Büyük Menderesin Akçay kolu üzerindeki Kemer ve Hıdrellez boğazları, Gediz üzerindeki Demirköprü baraj mütehasısı M. Lugeon'u memleketimize davet etmiş ve tesbit edilen yukandaki yerler hakkında teknik ve jeolojik bir rapor hazırlatmıştır.

İkinci Dünya Harbinin patlamış olması na rağmen E. İ. E. İdaresi Çağlayık ve daha sonra bununla müştereken inşası derpiş olunan Ankara çayı üzerinde Meşecik boğazı jeolojik etüdlere devam etmiştir. 1946 yılında Çağlayık - Slazılar bent yo'unun bütçeye konan ödenekle inşasına tevessül edilmiş, ancak bu barajın inşası için lüzumlu dış ödeneklerin temin edilememesinden bu iş kuvveden fiile çıkarılmamıştır.

Diğer taraftan Sakarya nehri üzerinde evvelce Ankara ve civarı için düşünülen enerji tesisleri İstanbul, İzmit, Adapazarı gibi mühim sanayi merkezlerini içine alarak Kuzey Batı Anadolu bölgesi ismi verilerek genişletilmiştir. Bu bölgenin gittikçe artan enerji ihtiyaçlarını Çağlayık baraj ve enerji tesislerinin karşılayamayacağı yapılan enerji tahminleri neticesinde görülmüş; Sakarya üzerinde daha büyük bir imkânın etüdü icap etmiştir. Bu maksatla E. İ. E. İdaresi 1943 senesinde Sanyarın jeolojik etüdlere başlamış ve bu etüdier uygun neticeler verdiğinden Sanyar'ın ekonomü justifikasyonunu araştırmak maksadiyle 1948 yılında Amerika'nın tanınmış Müşavir Mühendislik Firması «International Engineering Co. Inc.» e bir ekonomik rapor hazırlattırılmıştır.

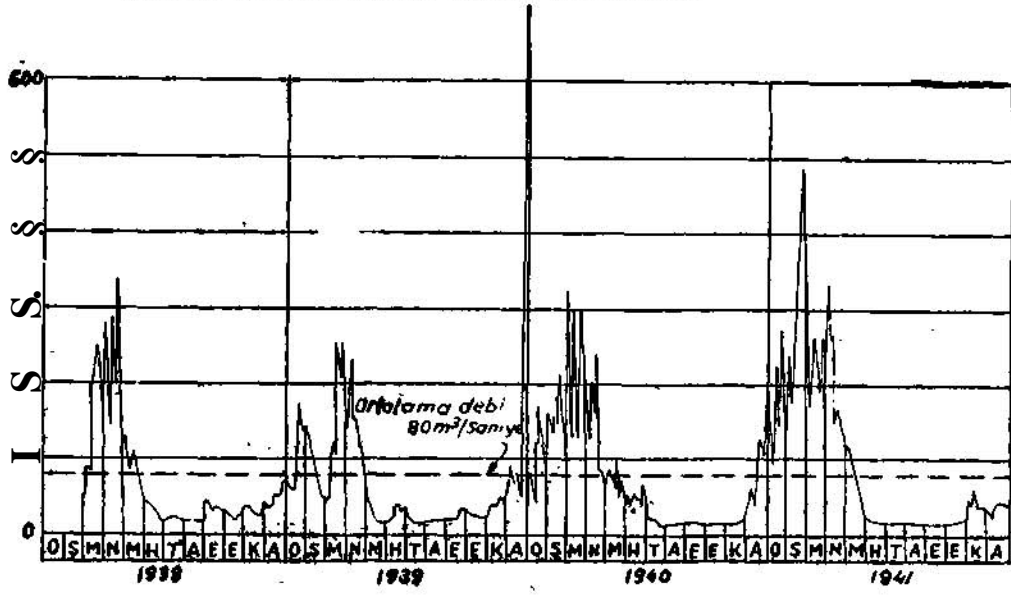
Sanyar barajı yeri Amerika'nın en tanınmış Müşavir Mühendislerinden Mr. Growdon'a da gösterilmiş ve bu barajın inşası ile memleketin mahdut olan taşkömürden mühim miktarda tasarruf temin edilebileceği anlaşılmıştır.

Bundan sonra E. İ. E. İdaresi aynı sene içinde kaya dolgu olarak Sanyar barajı avan projesinin hazırlanması için International Engineering Co. Inc. Firması ile bir mukavele akdetmiştir.

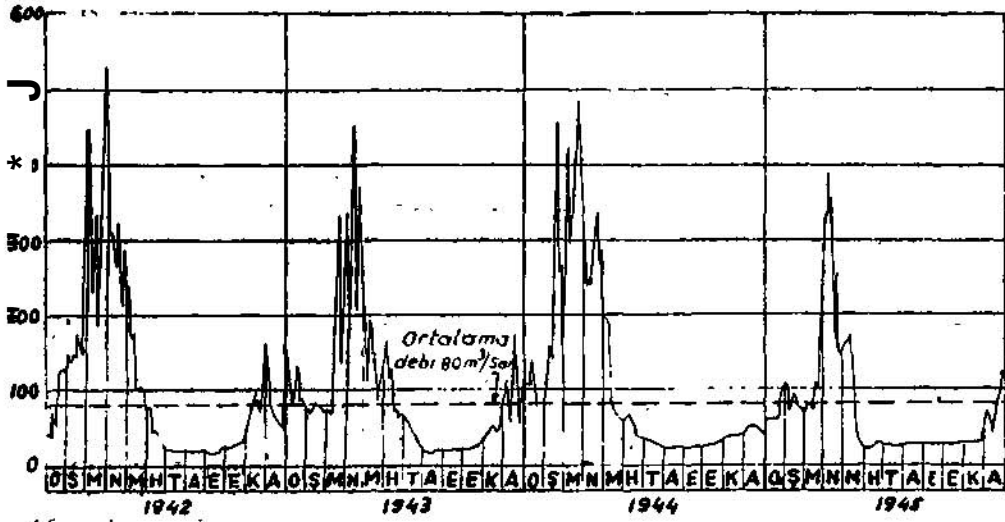
E. İ. E. İdaresi ayrıca aynı firmaya evvelce istikşafi yapılan Orta Sakarya nehri için bir amenajman projesi hazırlattırılmıştır.

SAKARYA NEHRİNİN AKIM EĞRİLERİ

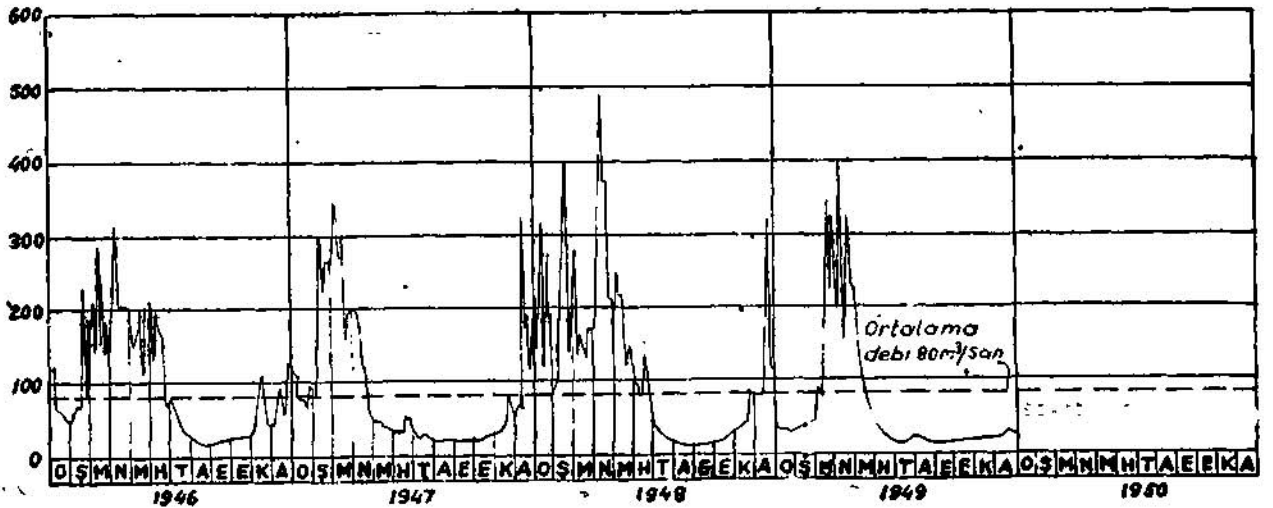
Günlük ortalama debi

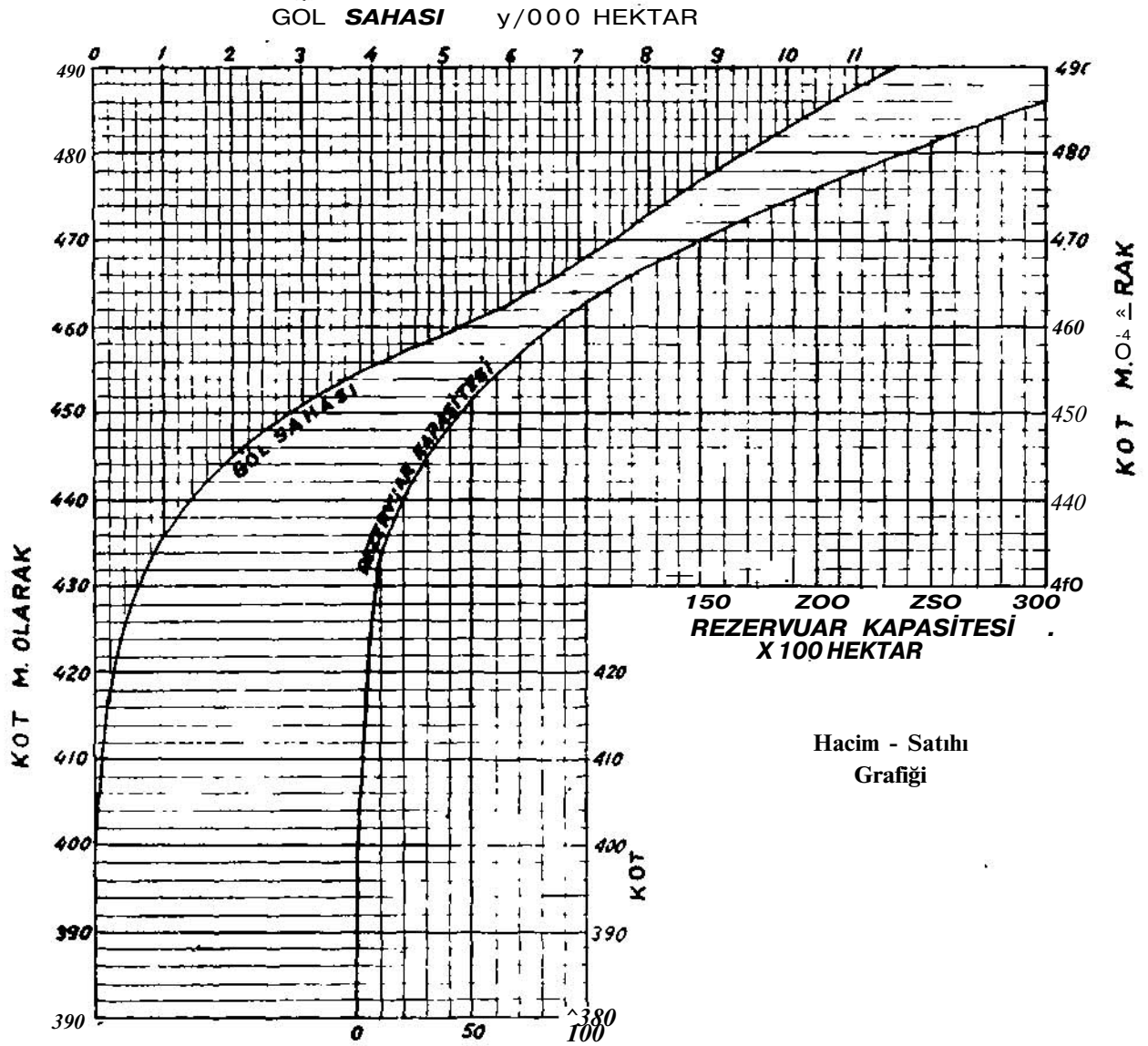

Günlük ortalama debi

Günlük ortalama debi

Bu amanjmana göre Sakarya nehri üzerinde Çağlayık'dan itibaren Çağlayık, Kargı, Sarıyar, Gemibükü (Süller civarında), Karacaören, Hamıtabat (Yenice civarında) ve Paşalar boğazlarında bent inşasının mümkün olduğunu, (temel araştırmalarının sonradan yapılması kaydıyla) tesbit edilmiştir.

Bu proje aşağı Sakaryanın kurutma, taşkın önleme ve seyrüsefer imkânlarını da kısaca ihtiva etmektedir. Raporda, tasarlanan bent irtibatları i'e enerji üretme imkânları, tesislerin inşası için lüzumlu investisyonlar da kısaca gösterilmiştir.

Amanjman projesine göre H0 m irtifaında bir kaya dolgu baraj olarak tasarlanan Sanyar barajının; International Engineering

Co Inc. firmasının hazırlanmış olduğu avan proje üzerinden ve Marshall teknik yardımından temin edilen para ile 1951 senesinde Etitank tarafından inşasına geçilmiştir. Bent tipi sonradan ileri sürülen teknik ve ekonomik müâhazalarla beton ağırlık bendine çevrilmiştir.

Sanyar projesi memleketimizde ilk defa bir nehrin muayyen bir kısmının başından sonuna kadar muhtelif gayeler gözönünde tutularak hazırlanmış bir amanjman projesinin kilit projesidir. Bu tesis yılda sadece 440 Milyon Kilovatsaat enerji üretmekle kalmamakta Sakarya'nın Karadeniz'e kadar 360 km. tutan kısmında nehir suyunun esaslı bir şekilde düzenlenmesini mümkün kılmaktadır.